

потоків (грубо говоря, расходов и доходов, связанных с реализацией проекта) на плановый период и сопоставлении полученного сальдо денежных потоков, дисконтированного по соответствующей ставке, с инвестиционными затратами.

Источники и литература:

1. Чорная Н. Ю. Обоснованный выбор стратегических проектов для вертикальных объединений / Н.Ю.Чорная, – Экономика и государство. – 2012. № 3(82). – С.81-82.
2. Вилинский П. Л. Оценка Эффективности инвестиционных проектов / П. Л. Вилинский, В. Н. Лившиц, С. А. Смоляк, / Теория и практика. Пособие. – М. : Дело, 2008. – С.89-102.
3. Полищук Э. А. Менеджмент инвестиционного проекта / Э. А. Полищук, Формирование рыночных отношений в Украине. 2011. №11(63). – С. 76-80.
4. Лукосевич И. Я. Альтернативные подходы к оценки инвестиционных проектов / И.Я. Лукосевич – Финансы. – 2010. – №9. С56-61.
5. Липсиц И. В. Экономический анализ реальных инвестиций / И. В. Липсиц, В. В. Коссов – Экономист. – 2004. – 347 с.

Голубева Н.М., Наливайченко К.В.

УДК 658: 622.3

ОБҐРУНТУВАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВУГІЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. Проведена поелементна оцінка виробничого потенціалу вугільних шахт. Доведено суперечливий характер визначеного підходу. Обґрунтовано необхідність комплексного оцінювання виробничого потенціалу вугільних підприємств.

Ключові слова: Виробничий потенціал, гірничо-геологічні показники, виробничо-технічні показники, основні фонди, вартість, промислово-виробничий персонал.

Аннотация. Проведена поэлементная оценка производственного потенциала угольных шахт. Доказан противоречивый характер данного подхода. Обоснована необходимость комплексной оценки производственного потенциала угольных предприятий.

Ключевые слова: Производственный потенциал, горно-геологические показатели, производственно-технические показатели, основные фонды, стоимость, промышленно-производственный персонал.

Summary. The estimation of production potential of coal mines is conducted on separate elements. Contradictory character of this approach is well-proven. The necessity of complex estimation of production potential of coal enterprises is grounded.

Keywords: Production potential, mining-and-geological indexes, production-and- technical indexes, capital assets, cost, industrial-production personnel.

Постанова проблеми. Одним із найважливіших питань визначення виробничого потенціалу підприємства являється вибір способу його оцінки. При використанні недостатньо обґрунтованої методики рішення цієї проблеми, неможливо забезпечити об'єктивність результатів дослідження, що виключає правомірність їх подальшого використання. При помилкових результатах, отриманих на етапі оцінювання, реальне уявлення потенційних можливостей підприємства спотворюється, збільшується ризик вибору некоректних напрямків подальшого розвитку підприємства, що, в свою чергу, значно зменшує ефективність використання наявного потенціалу [1,2].

Стосовно вугільних підприємств, зазначимо, що на теперішній час для визначення ефективності їх роботи в основному використовують інтегровані комплексні показники, такі, наприклад, як показник «економічної надійності», «економічна ентропія», «економічна безпека» та інші показники, що враховують складність виробничої системи шахти та відображають різні аспекти її діяльності. Спираючись на дане твердження та суперечливий характер елементів виробничого потенціалу шахти можна припустити, що процес оцінки виробничого потенціалу вугільної шахти також доцільно проводити на основі розрахунку саме комплексного показника.

Мета. Метою даної статті являється обґрунтування необхідності саме комплексної оцінки виробничого потенціалу вугільного підприємства.

Задля вирішення визначеної мети доцільним виступає проведення поелементної оцінки складових виробничого потенціалу шахти з подальшим синтезом отриманих результатів.

Викладення основного матеріалу. Вихідними даними дослідження являються основні статистичні дані діяльності вісьмох шахт, що входять до складу державного підприємства «Донецька вугільна енергетична компанія» за період 2008-2012 рр.

Таким чином, аналіз виробничого потенціалу підприємств ДП «ДВЕК» почнемо з його природної характеристики, на підставі якої формуються всі інші складові потенціалу.

Аналізуючи групу гірничо-геологічних показників треба відзначити, що за обсягом промислових запасів лідирує шахта ім. О.О. Скочинського – 137781,8 млн. т, далі йде «Південнодонбаська №3» – 134068 млн.т, «Жовтневий Рудник» – 96346 млн. т. Найменше значення цього показника має шахта «Лідієвка» – 4488 млн.т.

Наявний обсяг промислових запасів забезпечує необхідний залишковий строк служби шахти, що складає 80 років, навіть за умов збільшення обсягів видобутку по всім підприємствам крім шахт «Лідієвка» та ім. М.І. Калініна, де він складає 45 та 35 років відповідно. Втім, що стосується останньої, підмітимо, що

**ОБґРУНТУВАННЯ ДОЦЬЛЬНОСТІ КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ
ВУГІЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ**

за показником потужності пластів, що має безпосередній вплив на якість видобутого вугілля, вона займає друге місце (1,75м) після шахти ім. О.О. Скочинського, де потужність пластів дорівнює 1,8 м. Якщо розглядати в динаміці, то відносно високого рівня та значення потужність пластів набуває на ш/у «Трудівське». Він має найменше відхилення по відношенню до попередніх років та складає 1,62 м. Найгірший показник у шахти «Лідієвка» – всього 0,77 м.

Аналізуючи зольність вугілля відмітимо, що її показник протягом цього періоду має досить нестабільний рівень. Найкраще значення на початок 2013 року 34,3% має шахта «Південнодонбаська №3». Далі йдуть шахта ім. О.О. Скочинського, ім. М.І. Калініна та «Лідієвка». Причому на шахті «Лідієвка» (всупереч досить низької міцності пластів) простежується тенденція до поліпшення якості вугілля з 48% у 2006 році до 37,5% на початок 2012 року. На шахті ім. Є.Т. Абакумова показник якості вугілля з 2009 по 2011 роки різко покращав (з 54% до 37,9%), а потім так само різко погіршився до 45,5%. Відносно стабільний та низький рівень зольності протягом 2008-2012 років у двох шахт – ім. О.О. Скочинського та «Південнодонбаська №3». На шахті «Жовтневий Рудник» покращена якість видобутого вугілля в порівнянні з 2011 роком склало 7%.

Одним із найважливіших показників цієї групи являється глибина розробки вугільного родовища, що має лише негативний вплив. Серед шахт, що аналізуються, найглибшими являються ім. О.О. Скочинського, ім. М.І. Калініна та «Жовтневий Рудник» – вони мають глибину понад 1000 м. Найсприятливіші умови видобування за цим показником має шахта «Моспінська», її глибина у середньому 200 м.

Щодо видобутку вугілля по шахтах за період 2008-2012 років треба сказати, що він постійно знижувався. На кінець 2012 року найвищий показник видобутку був на шахті «Південнодонбаська №3» – 796,3 тис.т, проте починаючи з 2008 року цей показник зменшився на 37%. Найгірші показники видобутку вугілля на шахті «Лідієвка»: 2008 р. – 124,1 тис.т, а вже у 2012 році – 26 тис.т. Для шахти ім. О.О. Скочинського значення цього показника хоча також постійно зменшувалось, але значно не варіювалось та у середньому за 2008-2012 рр. склало 539 тис.т., що доречі являється середнім значенням по галузі. На шахтах «Моспінська», ім. М.І. Калініна та ш/у «Трудівське» скорочення обсягів видобутку становить більш ніж 50%. Для шахт «Жовтневий Рудник» та ім. Є.Т. Абакумова зменшення видобутку по відношенню до 2008 року незначне, та спостерігається позитивна тенденція до поступового нарощування обсягів видобутку вугілля.

Втім аналіз співвідношення виробничою потужності та обсягів видобутку свідчить про недовикористання всіма шахтами їх виробничої потужності. Найліпші показники ступеня використання виробничих потужностей у шахти ім. О.О. Скочинського, яка навіть перевищує заплановані показники роботи. Негативна тенденція використання виробничої потужності спостерігається на шахті «Моспінська», що у 2012 році погіршила значення цього показника до 50%. Найнижчий показник використання виробничих потужностей на шахті «Лідієвка», що в середньому за період 2008-2012 рр. складає 21%. Для інших підприємств значення цього показника постійно коливається, переважно у бік погіршення. Зауважимо, що нормативне значення цього показника складає 90% проти середніх 46% по підприємствах ДП «ДВЕК».

З точки зору можливостей збільшення видобутку вугілля, дана тенденція являється позитивною: для умов роботи вугільної шахти створення за короткий строк додаткових потужностей майже неможливе, а наявність певного резерву у вигляді недовикористаної виробничої потужності дозволяє швидко наростити обсяги видобутку. У 2012 році невикористаний резерв виробничої потужності підприємств ДП «ДВЕК» склав 817 тис.т.

Таблиця 1. Ступінь використання виробничих потужностей підприємствами ДП «ДВЕК» у 2008-2012рр., %

Назва шахти	Рік				
	2008	2009	2010	2011	2012
ш/у «Трудівське»	52	52	27	35	27
«Південнодонбаська №3»	106	89	49	71	66
«Лідієвка»	41	17	12	11	26
ім. Є.Т. Абакумова	35	14	24	56	32
ім. О.О. Скочинського	76	113	92	125	104
«Жовтневий Рудник»	25	29	15	24	23
ім. М.І. Калініна	88	91	27	33	40
«Моспінська»	113	120	91	96	49

До основної причини зниження відсотку використання виробничих потужностей можна віднести великий ступінь зносу обладнання. Так, на початок 2013 року значення коефіцієнту зносу по підприємствах ДП «ДВЕК» складало у середньому 50%. Причому найгірші значення, що становлять 81%, 71% та 62% на шахтах «Лідієвка», «Моспінська» та ім. М.І. Калініна відповідно. Найкраще значення відсотку зносу обладнання на шахтах ім. О.О. Скочинського та «Жовтневий Рудник», що протягом аналізованого періоду хоча і трохи погіршилося (на 4%), але у даній групі шахт являється оптимальним та складає 29% та 30% відповідно.

Аналіз рівня інтенсифікації виробництва показав, що майже на всіх підприємствах ДП «ДВЕК» показники ваги добичі з комплексно-механізованих вибоїв та ваги комбайнової проходки підготовчих виробок у період з 2008-2012 рр. склали 100%. Втім, на шахтах «Лідієвка» та «Моспінська» вони дорівнюють нулю.

Потенціал основних промислових фондів являється одним із найважливіших факторів підвищення ефективності виробництва та відображається рядом показників.

Почати аналіз показників пропонуємо з дослідження структури основних промислових фондів. Притому зауважимо, що, оскільки видобуток вугілля забезпечується їх активною частиною, то і найбільш ефективною буде вважатися та структура, де значення її ваги буде вище.

Таблиця 2. Структура основних фондів

Назва шахти	Рік				Темпи росту, %	
	2008		2012		ОФ	Акт.ч.
	В _{оф} , тис.грн	%а.ч.	В _{оф} , тис.грн	%а.ч.		
ш/у «Трудівське»	252613	38,9	264087	45,51	105	105
«Південнодонбаська №3»	575343	27,2	600732	33,59	104	123
«Лідівка»	67530	27,3	65225	25,36	97	93
ім. С.Т. Абакумова	229121	25	238811	29,82	104	119
ім. О.О. Скочинського	661829	18,7	665560	19,38	101	104
«Жовтневий Рудник»	289852	23	282886	28,98	98	126
ім. М.І. Калініна	206483	39,2	218480	46,88	106	120
«Моспинська»	38017	31	38542	35,21	101	114

За отриманими даними бачимо, що вартість основних промислових фондів (ОПФ) по всіх підприємствах, крім шахт «Лідівка» та «Жовтневий Рудник» зростає. На цих підприємствах вартість ОПФ знизилася на 3,5% та 2,5% відповідно. Так як у цей період на зазначених підприємствах переоцінка основних фондів не відбувалася можна зробити висновок, що покращення відбулося за рахунок впровадження нового обладнання тощо.

Позитивною тенденцією можна вважати і зростання долі активної частини ОПФ. Причому майже по всіх підприємствах темпи росту активної частини у структурі ОПФ являються вищими темпів росту їх вартості. Це свідчить про якісне покращення їх структури.

Найважливішими показниками ефективності використання основних фондів являється фондовіддача та рентабельність. З приводу останнього треба зауважити, що для вугільних підприємств на його значення мають вплив безліч факторів, що не формуються лише умовами виробництва (так, наприклад державна політика у напрямку виділення дотацій), тому проводити його детальний аналіз, на наш погляд, не має сенсу. Констатуємо лише той факт, що показник рентабельності основних фондів має позитивне значення лише на шахті ім. О.О. Скочинського та за цей період він зріс з 4% у 2008 році до 23% у 2011 році, а потім знов понизився до 10%. На інших підприємствах значення даного показника має негативний характер, причому спостерігається чітка тенденція до його погіршення.

Стосовно показника фондовіддачі можна підмітити наступне. Якщо розглядати його значення на початок 2008 року, то вищі показники мають шахта «Південнодонбаська №3» (0,19), ш/у «Трудівське» (0,128) та шахта ім. М.І. Калініна (0,122), найнижче значення має шахта ім. С.Т. Абакумова (0,033). На початок 2013 року ситуація дещо змінюється: фондовіддача на шахті «Південнодонбаська №3» трохи знизилася, але вона як і раніше має найвищий показник – 0,104. А ось на ш/у «Трудівське» та шахті ім. М.І. Калініна зниження фондовіддачі настільки суттєве, що їх значення наблизилися до найнижчого у 2008 році та дорівнюють 0,033 та 0,035 відповідно. На шахті ім. С.Т. Абакумова цей показник на початок 2013 року дорівнює 0,35, а найнижче значення має шахта «Лідівка» (0,023). Загальна тенденція носить негативний характер.

Причому відмітимо, що важливим фактором ефективності використання основних фондів являється їх технічний стан. У свою чергу характеристикою, що його відображає являється знос обладнання. На сьогоднішній день у забоях ДП «ДВЕК» працює сучасна високопродуктивна техніка нового покоління: комплекси – 3КД90, 2КД-80; очисні комбайни – УКД200, КДК500, 2ГШ68Б; прохідницькі комбайни типу – КСП32, П110, Rh45, 4ПП2М, КПУ, ГПКС. Проте більшість з цих агрегатів вже відпрацювали свій виробничий ресурс. І знос по всьому підприємству складає 50-60%.

Стосовно окремих об'єктів слід відмітити наступне. Вельми великий ступень зносу (більше 60%) мають шахти «Моспинська», «Лідівка» та ім. М.І. Калініна. На інших підприємствах цей показник не перевищує 50%. На двох підприємствах, а саме шахтах «Південнодонбаська №3» та ім. М.І. Калініна у 2007 році відбулося різке покращення зносу: на першій – з 48% до 26%, на другій – з 89% до 59%. У наступному періоді даний показник набуває відносно стабільного значення у відмічених межах. Погіршення фізичного стану обладнання спостерігається на ш/у «Трудівське», де, у цьому ж 2009 році відбулося підвищення показника зносу з 28% до 39%, із закріпленням подальшої негативної тенденції.

З урахуванням зазначеної залежності показника фондовіддачі та ступеня зносу обладнання, з метою вилучення певних зв'язків, на основі метода статистичного групування проведемо оцінку тісноти зв'язку цих показників.

Для цього виконаємо процедуру однофакторного аналітичного групування (табл. 3).

Таблиця 3. Характеристика залежності показника фондовіддачі від рівня зносу обладнання (2006-2010 рр.)

Групування за показником зносу	кількість шахт	X _i (середина інтервалу)	Y _i (середнє значення фондовіддачі)	Ступень зміни фондовіддачі при збільшенні показника зносу
до 35	15	29,5	0,07	-0,29
36 - 47	8	41,5	0,04	0,73
48 - 59	3	53,5	0,12	-0,53
60 - 71	8	65,5	0,06	-0,22
72 - 83	4	77,5	0,04	0,61
84 - 95	2	89,5	0,10	-0,93
n	40			

**ОБґРУНТУВАННЯ ДОЦЬЛЬНОСТІ КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ
ВУГІЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ**

У даному випадку ступень зносу виступає фактором, результат – показник фондовіддачі, позначений Y . Безумовно при одному і тому ж ступеню зносу підприємства можуть мати різний рівень фондовіддачі. Для встановлення зв'язку поміж ознаками, дані групуються за ознакою-фактором. Потім по кожній з груп розраховується середнє значення результату. За зведеними даними простіше побачити є зв'язок чи ні. Ці висновки робляться через зіставлення змін середніх значень результатів за групами зі зміною фактора. Для того, щоб ці зміни були порівняними, слід проводити групування з однаковими інтервалами [3].

Таким чином, для визначення кроку групування використовуємо наступну формулу:

$$1+3,32*\text{LOG}40=1+3,32*1,602059=6,318839$$

$$k=(\text{max}-\text{min})/6,318839=(93-24)/6,318839=11$$

З приведених вище розрахунків наглядно бачимо відсутність зв'язку поміж зміною показника зносу та показника фондовіддачі. Так, підвищення зносу для двох груп (36-47%; 72-83%) призвело до значного покращення показника фондовіддачі у цих групах, у той час як найнижче значення зносу у групі до 35% має гірший показник зміни фондовіддачі ніж у групі зі значенням зносу 60-71% та складають -0,29 та -0,22 одиниць відповідно.

Результати приведених розрахунків ще раз підтверджують необхідність саме комплексної оцінки у разі аналізу виробничого потенціалу вугільних підприємств.

Аналіз введення і вибуття основних фондів показав, що хоч і спостерігається позитивна тенденція у напрямку оновлення основних фондів, яка в середньому складає 1,68 %, вона являється дуже низькою для задоволення потреб шахтного фонду. Існуючий видобуток забезпечується старим обладнанням, вибуття якого теж проходить достатньо повільно та на початок 2013 року склало 4,71 %. Найгірші показники на шахті «Лідівка», де вибуття основних фондів протягом всього періоду перевищує значення показника оновлення. Якщо розглядати дані показники в тенденції по всіх інших підприємствах, то оновлення основних фондів відбувається скоріше ніж вибуття, проте їх значення настільки незначні, що навряд вони можуть мати якийсь суттєвий вплив на кінцеві результати діяльності підприємства.

Таблиця 4. Динаміка показників руху основних фондів підприємств, що входять до складу ДП «ДВЕК»

Назва шахти	Роки									
	2008		2009		2010		2011		2012	
	$K_{\text{он}}$	$K_{\text{віб}}$	$K_{\text{он}}$	$K_{\text{віб}}$	$K_{\text{он}}$	$K_{\text{віб}}$	$K_{\text{он}}$	$K_{\text{віб}}$	$K_{\text{он}}$	$K_{\text{віб}}$
ш/у «Грудівське»	6,5	1,1	3,3	2,1	3,5	0,2	4,2	1,3	3,6	1,2
«Південнодонбаська №3»	2,5	0,5	6,6	1,2	6,4	1,3	7,2	2,2	0,8	0,4
«Лідівка»	0,3	0,9	0,9	1,6	0,6	3,4	0,8	1,9	0,6	0,2
ім. Є.Т. Абакумова	0,5	1,3	0,67	1,84	10,26	1,35	3,96	0,04	1,26	2,58
ім. О.О. Скочинського	2,43	0,83	1,56	0,61	4,28	0,42	1,12	0,30	2,30	0,54
«Жовтневий Рудник»	1,20	0,69	6,50	3,11	2,79	0,62	1,92	0,74	0,46	0,07
ім. М.І. Калініна	5,3	5,7	1,5	4,7	6,7	0,1	4,5	0,4	0,2	0,6
«Моспінська»	1,28	0,14	0,56	0,05	0,94	10,79	1,33	0,04	4,33	32,15

Аналіз показників потенціалу промислово-виробничого персоналу почнемо з продуктивності праці робітників. Причому зауважимо, що показники продуктивності праці, чисельності працівників та рівню видобутку пов'язані поміж собою.

На підприємствах ДП «ДВЕК» значення питомої ваги робочих очисних вибоїв в загальній чисельності ПВП протягом 2006-2010 років значно не коливалося, у той час як показники продуктивності праці зазнали значних змін, переважно у бік погіршення. З цього можна зробити висновок, що зменшення продуктивності праці по всіх підприємствах відбулося головним чином за рахунок зменшення обсягів видобутку.

Таблиця 5. Зміна продуктивності праці та обсягів видобутку вугілля

Шахти	Абсолютне відхилення (+, -) 2008/2009, %		Абсолютне відхилення (+, -) 2009/2010, %		Абсолютне відхилення (+, -) 2010/2011, %		Абсолютне відхилення (+, -) 2011/2012, %	
	річний видобут ок	продукт. праці	річний видобут ок	продукт. праці	річний видобут ок	продукт. праці	річний видобут ок	продукт. праці
	ш/у «Грудівське»	-2	4	-48	-39	28	34	-21
«Південнодонбаська №3»	-16	-17	-45	-39	44	42	-6	-11
«Лідівка»	-58	-37	-34	-43	-6	-2	-20	-18
ім. Є.Т. Абакумова	-61	-61	78	100	132	96	-43	-45
ім. О.О. Скочинського	6	0	-19	-16	36	36	-17	-16
«Жовтневий Рудник»	13	14	-48	-41	57	59	-3	-19
ім. М.І. Калініна	-9	-9	-71	-65	23	52	23	28
«Моспінська»	6	7	-24	-17	5	11	-49	-41

Ступень укомплектованості основних процесів робітниками являється ще одним важливим показником, що безпосередньо відбивається на рівні видобутку вугілля. На більшості шахт ДП «ДВЕК» протягом 2000-2007 років цей показник знизився майже у два рази, проте у наслідок об'єднання деяких шахт у шахтоуправління даний процес був призупинений та на період 2008-2010 років ступень укомплектованості технологічних процесів робітниками по всіх підприємствах складала у середньому від 50 до 65%. Об'єктивно можна вважати, що відсоток неудокомплектованості являється резервом росту виробничого потенціалу підприємства.

Дослідження якісних характеристик потенціалу промислово-виробничого персоналу ДП «ДВЕК» пропонується почати з вікової структури робітників.

За проведеним аналізом було встановлено, що усі підприємства можна поділити на три групи: з позитивними тенденціями, з негативними тенденціями та з відносно стабільними показниками вікової структури робітників.

Звідси, до першої групи були віднесені ш/у «Трудівське» та шахта ім. Є.Т. Абакумова. На першій, доля робітників пенсійного віку у період з 2008 по 2012 роки знизилася з 29,6 % до 18,3 %, у той як час доля робітників вікової категорії до 30 років збільшилася з 19% до 31%. На другій доля робітників пенсійного віку у той самий період знизилася з 30,2 % до 20,7 %, а доля робітників вікової категорії до 30 років збільшилася з 16,6% до 28%. Значення показників інших вікових груп протягом цього періоду залишалися відносно стабільними.

На шахті «Південнодонбаська №3» найкращий показник кількості працівників пенсійного віку, що складає у середньому 10%. Разом з тим спостерігається негативна тенденція щодо притоку молодих фахівців. Так, за аналізований період, кількість працівників до 30 років у загальній кількості ПВП зменшилася з 31,6% до 18,4 %, а людей предпенсійного віку, навпаки збільшилась з 26% до 34%. Більш яскраві негативні тенденції з приводу старіння персоналу спостерігаються на шахті «Моспинська» та ім. О.О. Скочинського, де різниця показників долі робітників пенсійного віку у період 2008 та 2012 роки склала 8,5% та 3,4% відповідно. Ці шахти складають другу групу.

На інших підприємствах вікова структура робітників протягом аналізованого періоду відносно стабільна. Працівники пенсійного віку у середньому складають 25%, до 30 лет – не більше 20%. Проте також спостерігається поступова тенденція до збільшення працівників предпенсійного віку та зменшення долі молодих фахівців у загальній кількості ПВП.

Стаж роботи працівників на всіх підприємствах досить високий. Частково це пояснюється високою віковою структурою робітників.

Текучість кадрів на підприємствах ДП «ДВЕК» протягом аналізованого періоду невелика та складає приблизно 5%, але виходячи з аналізу вікової структури працівників ці зміни відбуваються в основному за рахунок молоді, та звісно мають негативний вплив на виробничий потенціал шахт.

Висновки. Таким чином, у завершенні проведеного аналізу, треба констатувати, що дослідження факторів, що утворюють та визначають ефективність використання виробничого потенціалу вугільного підприємства, займає особливе місце у його визначенні. Отримані результати розрізної оцінки одиничних показників не дають повного уявлення про виробничий потенціал та призводять до суперечливих результатів. Звичайно, ґрунтуючись на даному аналізі, аналітичним шляхом можливо встановити взаємозв'язок та взаємовплив окремих показників, проте такий підхід являється дуже ускладненим та має суб'єктивний характер. Крім того, він однаково не дозволяє здійснювати обґрунтований відбір напрямків подальшого розвитку підприємства. Водночас, оцінюючи виробничий потенціал вугільної шахти важливо встановити не лише фактичне становище підприємства, але й визначити можливі варіанти його ефективного використання та розвитку.

Тому задля оцінки виробничого потенціалу вугільних підприємств доцільним бачиться використання переваг комплексної оцінки, до яких слід віднести:

- можливість відображення використання виробничого потенціалу як результат певного ступеню узгодженості усіх груп елементів;
- можливість відображення множини взаємозалежних та взаємопов'язаних факторів із різною важливістю через єдиний синтезований показник;
- можливість ранжування об'єктів по місцях за ступенем їх значущості;
- можливість групувати об'єкти зі схожими умовами діяльності у певні однорідні групи, що дозволить у перспективі пропонувати можливі варіанти подальшого розвитку для кожної окремої групи.

Джерела та література:

1. Иванов, Н. И. Производственный потенциал: обновление, использование / Н. И. Иванов, Е. В. Левина, В. А. Михальская и др.; отв. ред. Н. И. Иванов; АН УССР. Ин-т экономики промышленности. – Киев : Наук. думка, 1989. – 256 с. – Библиогр. : 248-252 с.
2. Белозерцев, О. В. Оцінка антикризового потенціалу вугледобувних підприємств : дис. к-та економ. Наук : 08.06.01 : захищена 26.02.2004 / Белозерцев Олег Валерійович. – Луганськ, 2004.
3. Елесева, И. И. Общая теория статистики / И. И. Елесева, М. М. Юзбашев // под ред. чл.-к.рр. РАН И. И. Елисейевой. – М. : Финансы и статистика, 1995. – 368 с. : ил.